

NYELVI ADATLAP

A romani (cigány nyelv) az ukrainai válságléleésben

A szervezetek becslései szerint 2022 elején mintegy **400,000** roma élt Ukrajnában, és körülbelül **85%**-uknak a romani az anyanyelve. Becslések szerint 2022 februárja óta mintegy **100,000** roma kényszerült más európai országokba menekülni, és sokan mások Ukrajna egyéb részeire menekültek.

A romani (cigány) nyelv terminológiája gyakran eltér a különböző vidékeken, különösen az újabb témák és a technikai vagy orvosi szókincs esetében, mivel a nyelvet beszélők az adott terület domináns nyelveiből kölcsönöznek szavakat.

Sok nyelvjárás a területen uralkodó nyelvek ábécéit használja, különösen a latin és a cirill ábécét. Bár 1990-ben elfogadtak egy egységes romani ábécét, azt nem használják általánosan.

A helyi domináns nyelvekkel való érintkezés miatt egyes romani anyanyelvűek rendelkeznek a romani/cigány nyelven túl némi második nyelvtudással, de ez Ukrajnán belül nagyon változó. A romani (cigány nyelv) általában a romani anyanyelvűek által preferált nyelv.

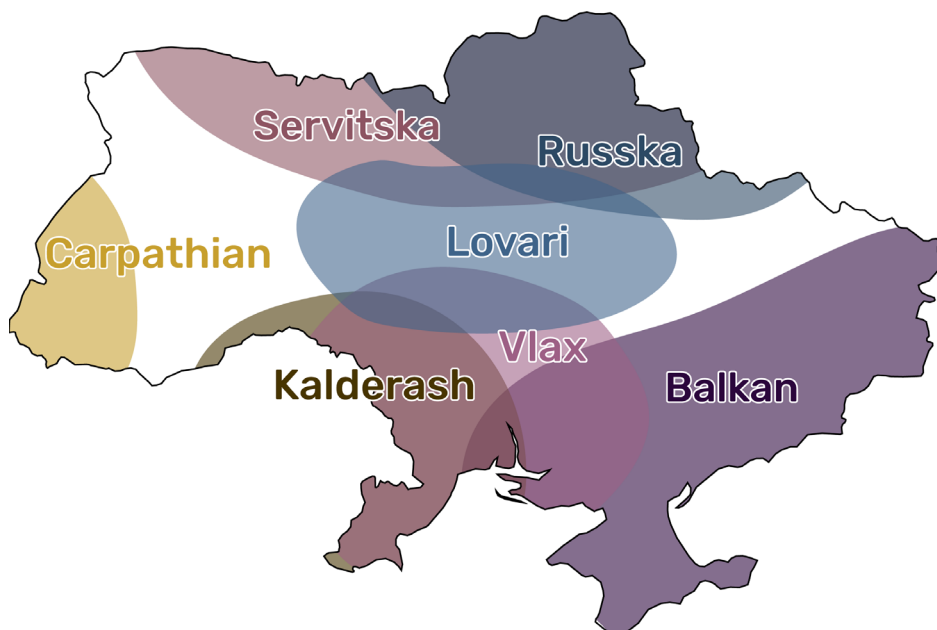
Tanácsok

- A hatékony kommunikáció érdekében lehetőség szerint használja az illető anyanyelvét.
- Ne feltételezze, hogy a roma közösség teljes mértékben ki tudja fejezni magát ukrán vagy orosz nyelven, különösen az egészséggel vagy a védelemmel kapcsolatos érzékeny témákban.
- Győződjön meg róla, hogy tudja, hogy a célközönsége milyen romani dialektust használ, és ennek alapján válasszon fordítót vagy tolmácsot.
- Ha nem biztos a dialektusban, vagy nem tudja azt figyelembe venni, kérje meg a romani (cigány nyelvű) fordítót vagy tolmácsot, hogy lehetőség szerint olyan szavakat használjon, amelyeket a különböző roma dialektusok beszélői széles körben megértenek.
- Mérlegelje az információk és válaszmechanizmusok elérhetővé tételét vizuális, beszélt és hangfelvétel formában, hogy azok minél több romani nyelvet beszélőhöz eljuthassanak.
- Vegye figyelembe, hogy a romani anyanyelvű nők és az idősebbek esetleg kevésbé tudnak ukránul vagy oroszul olvasni vagy beszélni; az is előfordulhat, hogy nem szívesen beszélgetnek a humanitárius dolgozókkal.
- Tartsa tiszteletben a nemekre vonatkozó normákat a roma közösségekkel folytatott kommunikáció során. Ha az ön által támogatott csoportban van roma férfi, vonja be őt is a döntéshozatalba. Ha több férfi van jelen, vonja be a legidősebbet, aki minden valószínűség szerint a vezetőjük.
- Kérdezze meg az embereket, különösen a nőket és a lányokat, hogy inkább egyedül vagy a család illetve a közösség tagjainak jelenlétében szeretnének-e önnel beszélni.
- A roma nőkkel és lányokkal női munkatársak és tolmácsok segítségével kommunikáljon az érzékeny témákról.

Vizsgáljuk meg mélyebben a romani (cigány) nyelv használatát Ukrajnában

Romani nyelvjárások Ukrajnában

Bár a romani egyetlen nyelvnek számít, a roma közösségek földrajzi eloszlása miatt számos nyelvjárása létezik. Az Ukrajnában és a szomszédos országokban élő romák többféle dialektust használnak, ami megnehezítheti egyes romák számára, hogy teljesen megértsék egymást.

1. ábra: A főbb romani nyelvjárások hozzávetőleges eloszlása Ukrajnában. A romani nyelvjárások osztályozása és az arra vonatkozó adatok, hogy hol használják őket eltérőek. A több publikált és nem publikált forrásból származó adatoknak ez az összevont ábrázolása csak tájékoztató jellegű.

2022 februárja előtt a legnagyobb roma közösségek Ukrajnában Zakarpatszka (Kárpátalja), Odessza és Harkiv [régiónokban](#) éltek. A legnagyobb nyelvjáráscsoportok Ukrajnában a Servitska (ukrán vagy bal parti) romani északon és a Vlach romani, beleértve a kelderást is, délen. További jelentős nyelvjáráscsoportok és dialektusok: a balkáni romani keleten és délen, a kárpáti (centrális) romani nyugaton, a ruska romani északon, valamint a lovári romani nyelvet beszélő közösségek Ukrajna-szerte.

Minden csoporton belül léteznek különálló nyelvjárások; számos ezek közül, de nem mindegyik, bizonyos fókig [kölcsonösen érthető](#). Jelenleg is folynak a konzultációk a romani jelnyelv státuszának megértése érdekében, és hogy létezik-e annak egységes formája. Egyes romani (cigány nyelvi) tolmácsok a különböző dialektusok beszélői számára is tudnak tolmácsolni. A kelderás nyelvjárást valószínűleg az ukrainai romák széles köre megérti, ha nem is mindig maradéktalanul.

A romani anyanyelvűek második nyelve

A közép- és kelet-ukrainai roma közösségekben az orosz és az ukrán nyelvhasználat a jellemző, azonban összetett vagy érzékenyebb témák megvitatására nem mindenki képes használni ezeket a nyelveket, és nem feltétlenül értik a fogadó országok nyelvét, például a román vagy a lengyel nyelvet. A nyugat-ukrainai roma közösségekre inkább a magyar vagy szlovák nyelv használata jellemző, és nehézséget okozhat számukra az orosz vagy ukrán nyelv megértése. Az Ukrajna déli területeiről származó romák második nyelve általában a román. Több roma közösséget diszkriminatív intézkedések akadályoztak meg a romani nyelv elsajátításában; például a [kárpátaljai romák](#) anyanyelve a magyar, és nem beszélnek az ukrán, az orosz vagy a romani nyelvet sem.

Írástudatlanság és kirekesztés

Sok roma az oktatásból való kirekesztéssel szembesül, következésképp alacsony az írni-olvasni tudók száma. Az írástudatlanság vagy a nehézkes írás és olvasás jellemzően a nőket, az idősebb embereket és a fogyatékosággal élőket érinti. A társadalmi kirekesztés korlátozza a romák lehetőségét a lakóhelyük szerinti domináns nyelv teljes elsajátításában és magabiztos használatában is. Az Ukrajna vidéki területeiről származó romák nagy része az internetet vagy az okostelefont is nélkülözi, azaz ismeretlen számukra a digitális világ. Ennélfogva az írott és digitális formátumú információ sok roma számára többnyire elérhetetlen. Ritkán fordulnak elő olyan kezdeményezések, amelyek lehetővé teszik a romák számára az információkhoz való hozzáférést. Ilyen például ez a romani nyelvű audiotartalmat biztosító moldovai [rádióállomás](#). Előfordulhat, hogy az információ ugyan elérhető, de a gyakori megbélyegzés, megkülönböztetés és kirekesztés miatt a roma célközönség bizalmatlan sok információs csatornával szemben. A roma családokkal és egyénekekkel való kapcsolatteremtés megtervezése során a szervezeteknek szem előtt kell tartaniuk a [kulturális és közösségi szokásokat](#).

Sok roma semmiféle személyi azonosító okmánnyal nem rendelkezik, és a becslések szerint az ukrajnai roma társadalom [10-20%](#)-ának, azaz nagyjából 35 ezer főnek nincs semmilyen állampolgársága vagy ennek veszélye fenyegeti. Így amikor az emberek elmenekülnek a lakóhelyükről vagy átlépik a határt, könnyebben válnak az emberkereskedők áldozatává. Ez azt is jelenti, hogy az érintettek számára gondot okoz a nemzetközi védelemhez való hozzáférés. A megfelelő formában, értelmezésben és kulturális közvetítéssel közölt információ növelheti az információ hozzáférhetőségét és csökkentheti a roma anyanyelvűek kiszolgáltatottságát.

Hogyan segíthet a CLEAR Global

- Nyílt hozzáférésű és személyre szabott [képzést](#) és [iránymutatást](#) kínálunk fordítók, tolmácsok, kulturális közvetítők és egyéb, a roma közösségeket támogató személyek számára.
- Az Ukrajnában használt elsődleges és további nyelveket ábrázoló [interaktív térképet](#) teszünk közzé.
- Közérthető nyelvvezetben átfogalmazást, illetve a közérthető nyelvhasználat szabályait ismertető tréninget biztosítunk.
- Az érintett közösségek támogatását célzó, többnyelvű, kétirányú kommunikációs csatornákat megnyitó nyelv technológiát biztosítunk.
- Fordítói segítséget szolgáltatunk romani nyelven – folyamatosan bővítjük kapacitásunkat romani nyelven, ez azonban jelenleg rendkívül korlátozott. Szívesen várjuk roma nyelven beszélők csatlakozását fordítói közösségünkbe. Jelentkezés [itt](#).

Források

Európa Tanács (2020). A „Strengthening the Protection of National Minorities, including Roma, and Minority Languages in Ukraine” projekt felmérésének eredményei. Európa Tanács és National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. (Pedagógiai Tudományok Ukrán Nemzeti Akadémiája)

Európa Tanács (nincs dátum). Romani | Language: Factsheets on Romani Language. Európa Tanács.

Glottolog (nincs dátum). „Family: Romani”. <https://glottolog.org/resource/languoid/id/roma1329>

Minority Rights Group International (2020). „Roma”. <https://minorityrights.org/minorities/roma-13/>

Roma Women’s Fund Chirikli (2022). A guide to establishing liaison with Roma refugees from Ukraine in European countries (Útmutató az ukrainai roma menekültekkel való kapcsolatteremtésre az európai országokban). Roma Women’s Fund Chirikli és Deaconess Foundation

ROMANI Project (nincs dátum). Database of Romani dialects (A romani nyelv dialektusainak adatbázisa). Manchester University

Rromanes.org (nincs dátum). “Ромські діалекти України”. <http://rromanes.org/>

The Rroma Foundation (nincs dátum). „Rromanes (Language)”. <https://rroma.org/en/rromanes-language/>

Ez az adatlap az ukrainai és a szomszédos országokban élő roma közösségek és roma civil társadalmi szervezetek értékes hozzájárulásával készült. Szívesen fogadjuk visszajelzését vagy változtatási javaslatait az info@clearglobal.org e-mail-címen.